

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

УДК: 658+334.7

РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Н. І. Строченко, к.е.н, доцент, Сумський національний аграрний університет

В статті обґрунтовані результати дослідження факторів економічної стабільності підприємства. Виділено фактори внутрішнього та зовнішнього середовища, які впливають на економічну стабільність підприємства. Встановлено, що зовнішньоекономічна діяльність впливає на розвиток економічної стабільності підприємства та на стан його конкурентоспроможності.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Процес глобалізації в умовах сучасної фінансово-політичної нестабільності та економічної кризи, динамічність розвитку більшості сфер діяльності, жорстка конкуренція та мінливість зовнішнього середовища загрожують стабільному економічному розвитку підприємств аграрного сектору. Підприємство в процесі виробничо-господарської діяльності не є ізольованим, а радше складовою частиною громіздкого економічного механізму. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності є вагомим фактором розширення можливості підприємств в опануванні нових сегментів ринку для підвищення їх прибутковості. Ефективність роботи таких підприємств залежить від об'єктивності, своєчасності, та всебічності оцінки існуючого й очікуваного фінансового стану підприємства, його економічної стабільності. Вивчення розвитку зовнішньоекономічної діяльності як фактор економічної стабільності підприємства є дуже актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методичні та практичні питання, пов'язані з вивченням процесів зовнішньоекономічної діяльності підприємств, показники економічної стабільності підприємства висвітлено в роботах відомих вчених, зокрема, в працях: А.В. Бурковська [1, С. 55-61], В.І. Губенко [2, С. 25-29], О.П. Гурченков [3, С. 162], М.Я. Дем'яненко [4, С. 9-254], І.І. Лукінов [5, С. 12 -34] І.В. Мірошніченко [6, С. 76 -80], Л.М. Тимошенко [7, С. 87-93], Г.О. Швиданенко [8, С. 6-24] та інші.

Вченими-економістами досліджувались стан та проблеми зовнішньоекономічної діяльності; механізм зовнішньоекономічної діяльності агропромислового комплексу та його складові; напрями активізації і перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності в агропромисловому комплексі України; фінансово-економічні аспекти стабільного розвитку аграрної економіки України тощо. Питання розвитку зовнішньоекономічної діяльності як фактора економічної стабільності підприємства належною мірою не відпрацьовані.

Виділення невирішеної раніше частини загальної проблеми. Аналіз останніх досліджень показав, особливістю функціонування підприємств в сучасних умовах є їх постійна залеж-

ність від усіх факторів сукупності загальної інфраструктури. Підприємство в процесі господарської діяльності постійно вступає в прямі і непрямі взаємини з постачальниками, споживачами готової продукції і конкурентами. Тому, виникають проблеми захищеності діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатності швидко усунути різноманітні загрози або пристосування до існуючих умов, які не позначаються негативно на його діяльності. Вирішення даних питань являє собою стан економічної стабільності підприємства. Але процеси розвитку зовнішньоекономічного середовища як фактору економічної стабільності підприємства висвітлена недостатньо інтегративно та цілісно.

Постановка завдання. Метою написання даної статті є розгляд зовнішньоекономічної діяльності як фактора економічної стабільності підприємства. Досягненню мети сприяли структурно-функціональний метод – при дослідженні зовнішньоекономічної діяльності на підприємствах як структурно виділеної цілісної системи в аграрних відносинах, у якій кожний елемент має своє функціональне призначення; метод порівняльного аналізу – при виявленні економічної ефективності підприємств та при оцінюванні фінансового стану підприємств; монографічний метод – при всебічному й глибокому вивченні факторів, що впливають на економічну стабільність підприємства, при вивченні передового досвіду.

Виклад основного дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Категорія економічної стабільності суб'єктів підприємницької діяльності належить до низки недостатньо вивчених економічною наукою, як в Україні, так і на світовому рівні. Сьогодні між науковцями, які займаються вивченням явища стабільності, не існує єдиної науково обґрунтованої думки щодо особливостей та закономірностей стабілізаційних процесів. Перешкодою застосування цього сучасного явища в управлінні підприємствами є його недостатня розробка як у науково-теоретичному, так і в організаційно-практичному сенсі. Тому необхідно дослідити теоретичну сутність категорії «економічна стабільність», ґрунтуючись на досягненнях економічної

науки [5, с.12].

Економічна стабільність – стан, обумовлений сукупністю властивостей найважливіших складових елементів суб'єкта господарювання: виробничої діяльності, організаційної роботи, фінансово-грошового обігу, матеріально-технічної бази, ресурсного забезпечення, кадрового та інтелектуального потенціалів, яка визначає відношення суб'єкта господарювання до складного зовнішнього середовища, його взаємодію з економічними суб'єктами різних рівнів і дозволяє утворювати динамічно рівноважну цілісну систему, що самостійно визначає цілеспрямований рух у теперішньому та прогнозованому майбутньому [7, с.5]

Кризова ситуація в Україні та зміна умов функціонування підприємств аграрного сектору обумовили необхідність перегляду суб'єктам господарювання традиційних підходів до забезпечення потенціалу своєї життєздатності. Для успішного функціонування аграрного підприємства необхідна взаємодія цілого ряду факторів, як зовнішніх так і внутрішніх. Основними факторами внутрішнього середовища, що впливають на економічну стабільність підприємства є техніко-технологічні, організація виробництва, маркетинг, менеджмент на підприємстві. Розглянемо основні з цих факторів.

Техніко-технологічний фактор є важливим для економічної стабільності підприємства, адже чим менші витрати виробничих ресурсів для отримання готової продукції при більш повному використанню технічних параметрів тим технологія є раціональнішою. Завдяки технології відбуваються зміни в виробничих процесах підприємства. Технологія активно взаємодіє з кадрами на підприємстві та створює баланс між ефективною технологією та потребами персоналу при здійсненні технологічного процесу, що приводить до підвищення продуктивності праці на підприємстві. Технологія тісно пов'язана з технікою виробництва, що при пропорційному поєднанні утворює єдину технічну систему, яка повільніше адаптується до зовнішньоекономічного середовища. Адже, відстала технічна база обумовлює виробництво продукції, що не відповідатиме стандартам якості та вимогам ринку.

Організація виробництва розглядаємо як механізм, завдяки якому раціонально використовуються обладнання, предмети праці, виробничі потужності на підприємстві, тощо. Від ефективної організації виробництва, тобто від раціонального виконання робіт, ефективного використання потужностей обладнання, досконалості управління всіх напрямів діяльності залежить економічна стабільність підприємства.

Ефективна система менеджменту на підприємстві сприяє ефективним структурним змінам у виробництві. Нестабільна ситуація в країні спрямована на те, що система менеджменту на підприємстві повинна випереджати час, щоб мати можливість внести корективи у всі необхідні про-

цеси господарювання на підприємстві. Маркетинг фактор економічної стабільності підприємства, що характеризує ринковий потенціал підприємства в ринкових умовах. Ефективність маркетингової політики на підприємстві спрямована на підтримання, розширення ринків збуту, збільшення ринків реалізації готової продукції, визначення її асортименту тощо. Дотримуючись принципів маркетингу можемо визначити сегменти ринку, на які розраховує підприємство з продукцією, що має високі споживчі властивості.

Зовнішні фактори, що впливають на конкурентоздатність, а разом з цим і на економічну стабільність підприємства: ресурсні, політичні, нормативно-правові, вплив конкурентів і споживачів, інформаційні, зовнішньоекономічні, соціально-культурні, науково-технічний прогрес тощо. Вони не залежать від факторів внутрішнього середовища, а підпорядковують їх під свій вплив.

Передумови переходу підприємства з одного стану в інший визначаються здатністю створювати споживчу цінність товару чи послуги, що пов'язані із використанням певних ресурсів. Відповідно до змін середовища виникає необхідність у структурному співвідношенні ресурсів, необхідних для розвитку організації. Виходячи із того, що ресурси є основною складовою потенціалу розвитку організації, необхідно визначити такий внутрішній потенціал, який би міг гнучко реагувати на зміни і пристосовувати до них діяльність організації. Забезпечення всіма необхідними ресурсами на підприємстві (матеріальними, фінансовими, трудовими тощо) дозволяє врахувати потреби для задоволення повного виробничого циклу. Тому відповідальний персонал повинен вести облік ресурсів та правильно використовувати попередню внутрішньовиробничу інформацію про необхідні ресурси для ефективної реалізації виробничої програми підприємства.

Політична стабільність виступає як характеристика стану політичного життя всередині держави, а також в системі міжнародних відносин. Незалежно від існуючого режиму, важливою функцією політичного керівництва є створення умов для нормального функціонування підприємства. Це передбачає більш-менш стабільний стан суспільства без втрати здатності до динамічної, адаптації до змін внутрішніх і зовнішніх умов його функціонування. Стабільний, рівномірний розвиток – найбільш передбачуваний, а отже, дає час для прийняття оптимального зовнішньополітичного рішення, яке дасть змогу з мінімальними втратами зберегти досягнуте – стабільний економічний розвиток.

Політико-правові фактори формуються державою як головним суб'єктом міжнародних економічних відносин і включають в себе: політико-правовий режим в країні, модель управління економікою, рівень політичної стабільності та політичного ризику, адміністративні методи регулювання міжнародних економічних відносин.

Нормативно-правова база знаходиться на досить слабкому та невизначеному рівні, тому забезпечення сталого правового забезпечення є необхідною умовою в досягненні економічної стабільності. Підприємства повинні дотримуватись вимог нормативних документів на державному, регіональному та місцевому рівнях, а якщо є співпраця з закордонними підприємствами, то і на міжнародному рівні. Вплив конкурентів та споживачів – досить мінливий фактор зовнішнього середовища, адже вони формують ціну на продукцію підприємства, визначає попит на ринку та є рівноправними чинниками, на які звертає увагу підприємство. Конкуренція є рушійною силою для підприємства в ринкових умовах, допомагають вносити своєчасні зміни в виробничі, технологічні процеси на підприємстві, сприяють росту економічної стабільності та підвищенню конкурентоздатності.

Особлива роль інформації і інформаційних факторів в діяльності підприємств обумовлена їх безпосередньою участю у будь-яких економічних процесах та постійно зростаючим рівнем інформатизації ринкового середовища та суспільства в цілому. Сучасний етап розвитку економіки потребує використання науково-обґрунтованих методів збору, аналізу, обробки та застосування інформації і її взаємопов'язаних форм, що має сприяти формуванню потенційних інформаційних ресурсів підприємства і послідовній реалізації напрямків його розвитку. Ефективність інформаційного забезпечення діяльності підприємства безпосередньо залежить від організації його інформаційної взаємодії з різними суб'єктами на ринку інформаційних продуктів і послуг, державної інформаційної підтримки розвитку підприємства, а також формування його інформаційного простору.

Зовнішньоекономічна діяльність аграрних підприємств з огляду організаційних, економічних, управлінських та адаптаційних аспектів у даний час проходить складний етап становлення, функціонує в жорсткому і деформованому режимі. Ця важлива сфера знаходиться в просторі своєрідних неузгоджених, а також протилежних умов. В динамічних і несприятливих для України глобальних процесах та явищах світової економіки та в недосконалому регіональному середовищі, з точки зору формування та своєчасного запровадження досконалої нормативно-законодавчої бази. Зовнішньоекономічна діяльність - це важлива й невід'ємна сфера господарської діяльності, котра при ефективному використанні всього комплексу сучасних форм і методів міжнародних економічних відносин здатна впливати на технічне удосконалювання виробництва, підвищення продуктивності праці і якості продукції, яка виробляється. В цілому ж, вихід на зовнішній ринок самостійно господарюючих суб'єктів сприяє пристосуванню економіки до системи світогосподарських зв'язків, формуванню економіки відкритого типу. Саме тому розвиток зовнішньоекономічної

діяльності підприємств - це суттєвий фактор підвищення не тільки економічної стабільності, а й ефективності господарської діяльності як на рівні окремих підприємницьких структур, так і в масштабах усієї країни. Ефективна зовнішньоекономічна діяльність сприяє відтворенню експортного потенціалу країни, підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках, формуванню раціональної структури експорту й імпорту, залученню іноземних інвестицій на взаємовигідних умовах, забезпеченню економічної безпеки України.

В умовах ринкової економіки успіх зовнішньоекономічної діяльності підприємства і стійке фінансове положення залежить від багатьох чинників. Один із них - це висока конкурентоздатність виробів, що випускаються. Для досягнення цієї мети необхідно постійно удосконалювати якість продукції, відповідно до сучасних вимог. Також для забезпечення конкурентоздатності продукції, що випускається, є необхідним розвиток стандартизації і сертифікації. Підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства є одним із факторів економічної стабільності, тому для забезпечення конкурентоспроможності підприємства на зовнішньому ринку потрібна стратегія зовнішньоекономічної діяльності, тобто єдиний напрямок, який буде враховувати внутрішні можливості підприємства та ринкові умови, в яких йому доводиться функціонувати. Для розробки стратегії необхідний комплексний аналіз діяльності підприємства. Спочатку необхідно провести комплексний аналіз ефективності зовнішньоекономічної діяльності на засадах фінансово-економічного аналізу та складання матриці SWOT. Також необхідно провести аналіз зовнішнього середовища, який включає в себе оцінку постачальників, а також аналіз пропонованих підприємством та конкурентами товарів з метою виявлення стадії життєвого циклу товару та можливості його заміни. Для визначення ринку привабливості зовнішньоекономічної діяльності підприємства доцільно провести матричний аналіз.

На стан і розвиток економічної стабільності підприємства істотний вплив робить соціально-культурне середовище. Воно формується державою, громадськими організаціями і становить собою сукупність різнопланових факторів, які прямо чи опосередковано впливають на розвиток міжнародних економічних відносин в цілому чи окремих їх складових. Це середовище орієнтується на певну групу споживачів з відповідним соціально-культурним статусом, певними життєвими цінностями, що впливають на фактори внутрішнього середовища.

При організації міжнародних економічних відносин їх суб'єкти, і передусім уряди, не можуть не враховувати стан соціально-культурного середовища в цілому та його складових. Під впливом усіх згаданих чинників суб'єкти міжнародних економічних відносин нерідко вимушені переслі-

дувати у своїй зовнішньоекономічній діяльності не тільки суто економічні, а й політичні цілі.

До технологічного середовища належать енергетичне, транспортне та інформаційне забезпечення країни. Названі чинники створюються у сфері матеріального виробництва і визначаються закономірностями розвитку сучасних продуктивних сил. Без них сьогодні практично не можна говорити про включення тієї чи іншої країни в активну діяльність щодо формування та розвитку міжнародних економічних відносин.

Найважливішим чинником економічного росту підприємства і таким, що забезпечує потенційні можливості розвитку та ефективності виробництва є науково-технічний прогрес. Кардинальне його прискорення зумовлює широке впровадження у виробництво техніки нових поколінь і принципово нових технологій, нових форм організації праці і виробництва, є потужним засобом, що забезпечує найвищу продуктивність праці, швидкий розвиток економіки і вирішення багатьох соціальних проблем. Часто науково-технічний прогрес розглядається як удосконалення речової частини продуктивних сил, тобто як заміна обладнання, виробів. Сучасний НТП пов'язаний не лише з виробництвом матеріальних благ, а й з такими сферами, як освіта. Охорона здоров'я, культура та ін. Будь-який прогресивний розвиток техніки повинен супроводжуватися певним позитивним економічним результатом. Тобто, економічна ефективність науково-технічного прогресу виражається в підвищенні продуктивності живої та уречевленої праці, зростання урожайності сільськогосподарських культур і продуктивності тварин,

підвищення якості продукції, економії ресурсів, зниження собівартості продукції і зростанні рентабельності підприємства.

Функціонування підприємств відбувається в умовах невизначеності зовнішньоекономічного середовища, що може негативно впливати на їх діяльність. Визначення впливу дестабілізуючих чинників зовнішнього середовища та можливості їх усунення сприяє забезпеченню стійкого стабільного розвитку виробничо-збутової діяльності підприємств. Це передбачає створення запасу міцності фінансових підсистем господарюючих суб'єктів, стан яких залежить від інших функціональних підсистем, в першу чергу, від виробничо-збутових. Зовнішні чинники, впливаючи на економічну систему підприємства, примушують її пристосовуватися до змін оточуючого середовища. Тому система повинна володіти властивістю адаптуватися до різних ситуацій.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, в зв'язку з вищесказаним можна зробити наступні висновки. 1. Визначено основні фактори, що впливають на економічну стабільність підприємства у внутрішньому та зовнішньому середовищі. 2. Встановлено, що зовнішньоекономічна діяльність впливає на розвиток економічної стабільності підприємства та на стан його конкурентоспроможності.

Перспективи подальших наукових досліджень пов'язані вдосконаленням впливу факторів економічної стабільності на розвиток підприємства в умовах нестабільності.

Список використаної літератури:

1. Бурковська А.В. Стан та проблеми зовнішньоекономічної діяльності регіону / А.В. Бурковська // Вісник аграрної науки Причорномор'я. - 2007. - № 1 (39). - С. 55-61.
2. Губенко В.І. Механізм зовнішньоекономічної діяльності АПК: процеси, тенденції та розвиток: Моногр. / В. І.Губенко. – Біла Церква, 2002. – С. 25-29.
3. Гурченков О.П., Крюковська О.С. Напрямки прискорення адаптації агропромислового комплексу Миколаївської області до вимог СОТ / О.П. Гурченков, О.С. Крюковська // Зб. наук. праць НУК. - Миколаїв: НУК, 2008. - № 3 (420). - С. 162.
4. Дем'яненко М.Я. Фінансово-економічні аспекти стабільного розвитку аграрної економіки України: Моногр. / [під ред. М.Я. Дем'яненка, М.Й. Маліка]. – Умань: СПД Сочінський, 2009. – С. 9-254.
5. Лукинов И.И. Эволюция экономических систем / И.И. Лукинов // Экономика. - 2002. – 567 с.
6. Мірошніченко І.В. Напрями активізації і перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності в АПК України / І.В. Мірошніченко // Актуальні проблеми економіки. - 2005. - №3 (45). - С. 76 -80.
7. Тимошенко Л.М. Економічна оцінка ринкової трансформації економіки України / Л.М. Тимошенко // Механізм регулювання економіки, економіка природокористування, економіка підприємства та організація виробництва. - 2000. - № 3. - С. 87-93.
8. Швиданенко Г.О. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства: Моногр. / [Г.О. Швиданенко, О.І. Олексюк]. – К.: КНЕУ, 2002. – С. 6-24.

В статті обосновані результати дослідження факторів економічної стабільності підприємства. Виділені фактори внутрішньої і зовнішньої середовища, які впливають на економічну стабільність підприємства. Встановлено, що зовнішня економічна діяльність впливає на розвиток економічної стабільності підприємства і на стан його конкурентоспроможності.

In the article the results of economic stability factors of the enterprise. The factors internal and external environment that affect the economic stability of the enterprise. Found that foreign activity affects the

Рецензент: д.е.н., професор Мішенін Є.В.
Дата надходження до редакції: 24.03.2012

УДК 338

ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ ТА ЛІКВІДНІСТЬ В СИСТЕМІ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТОВ “СУМСЬКЕ МНВО”

О. М. Селезень, старший викладач, Сумський національний аграрний університет

В статті визначена сутності платоспроможності та ліквідності підприємства з позицій різних авторів, дана характеристика їх спільних та відмінних ознак, аналіз основних причин та факторів впливу на зміни платоспроможності та ліквідності. На прикладі ТОВ “Сумське МНВО” проаналізовано фінансову стійкість підприємства, його платоспроможність та ліквідність.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Фінансова стійкість підприємства формується в процесі всієї виробничо-господарської діяльності і є головним компонентом загальної стійкості підприємства. Вона обумовлена як стабільністю економічного середовища, в рамках якого діє підприємство, так і результатами його функціонування, його активного та ефективного реагування на зміни внутрішніх та зовнішніх факторів. Оцінка фінансової стійкості дозволяє з'ясувати, наскільки правильно підприємство управляло фінансовими ресурсами на протязі періоду, що передував цій даті. Важливо, щоб стан фінансових ресурсів відповідав умовам ринку та потребам самого підприємства, оскільки недостатня фінансова стійкість може привести до відсутності у компанії коштів для подальшого розвитку, а надмірна – перешкоджати розвитку, обтяжуючи витрати підприємства надмірними запасами та резервами. В такому разі, фінансова стійкість підприємства є не що інше, як надійно гарантована платоспроможність, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури та поведінки партнерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки питання платоспроможності та ліквідності підприємства знайшли своє відображення у роботах західних вчених – Хелферта Е., Де Ковни Ш., Роуза П.С., Уайтінга Д.П., російських дослідників – Панової Г.С., Черкасова В.Е., Ширінської Е. Б.. В наукових колах України дослідження цієї проблеми найшли своє місце в роботах Коробова М.Я., Лапішко М.Л., Поддєрьогіна А.М. Предметом розгляду даної статті є визначення сутності платоспроможності та ліквідності підприємства та їх місця в сучасному економічному середовищі.

Мета роботи – аналіз підходів різних авторів щодо визначення платоспроможності та ліквідності підприємства, виділення їх спільних та відмінних рис, а також дослідження фінансової стійкості ТОВ “Сумське МНВО”

Виклад основного матеріалу дослідження. В ряді робіт вітчизняних та зарубіжних науковців поняття платоспроможності нерідко ототожнюється з ліквідністю. Так, ліквідність означає

здатність активу до швидкого перетворення в грошові кошти. Платоспроможність же, в міжнародній практиці, означає достатність ліквідних активів для погашення в будь-який момент всіх своїх короткострокових зобов'язань перед кредиторами [1]. Існуючі відмінності в трактуваннях поняття “платоспроможність” викликані, скоріше за все, змішуванням двох поглядів на поняття ліквідності: ліквідності як однієї з характеристик фінансової стійкості підприємства і, так званої, ліквідності балансу. При зміні підходу змінюються і пріоритети: якщо мова йде про ліквідність балансу, то платоспроможність виступає як умова погашення всіх боргових зобов'язань підприємства наявними в його розпорядженні активами; якщо мова йде про оцінку фінансової стійкості підприємства, то навпаки – ліквідність є однією з часткових характеристик платоспроможності, що відображає можливість погашення зобов'язань ліквідними активами. Тому в якості характеристики фінансової стійкості підприємства поняття платоспроможності ширше, ніж ліквідність, оскільки інтегрує в собі як наявність засобів для покриття зобов'язань, так і форму, в якій ці засоби знаходяться. Отже, ліквідність є одним із аспектів платоспроможності, пов'язаною з перетворенням наявних засобів в таку форму, яка дозволяє виконати свої зобов'язання [2].

В цьому сенсі, В.Г.Артеменко, В.І.Іващенко, М.А.Болух визначають платоспроможність як здатність підприємства своєчасно і повністю виконувати свої платіжні зобов'язання, що витікають з виробничих, торговельних, кредитних та інших операцій грошового характеру [3; 4].

Цікавою є позиція і М.Н.Крейніної: платоспроможність – це наявність у підприємства засобів, достатніх для сплати боргів по всім короткостроковим зобов'язанням і одночасно безперешкодного здійснення процесу виробництва та реалізації продукції [5].

Дещо під іншим кутом розуміють поняття платоспроможності інші автори. Так, у Л.А.Костирко платоспроможність – це готовність підприємства проводити свої першочергові платежі за рахунок поточних надходжень коштів. Схожою є позиція і Л.А.Лахтіонової – це можли-